

JULESZ MÁTÉ

Angol környezetvédelmi büntetőjog

Az angol környezetvédelmi büntetőjog gyakorlata az utóbbi években jelentős fejlődésen ment keresztül. A korábban megszokott gyakorlat részben folytatódott ugyan, részben viszont a környezetvédelmi hatóság (*Environment Agency*), az alsóbíróságok (*Magistrates' Court*) és a koronabíróságok (*Crown Court*) jogalkalmazása folyamán szemléletváltáson is átment. A *Natural England* mint természetvédelmi hatóság, valamint a *Health and Safety Executive* mint munkabiztonsági és munka-egészségügyi (azaz munkavédelmi) hatóság szerepe is jelentős, bár a *Natural England* környezetvédelmi büntetőügyekben kisebb aktivitást mutat, mint a környezetvédelmi hatóság. A környezetvédelmi hatóság és a *Natural England* 2010 óta polgári jogi és büntetőjogi ügyekben is eljárhat. Például nyomozati cselekményt végezhetnek. Többnyire polgári eljárásokat kezdeményeznek. Büntetőeljárás-jogi cselekményt csak súlyos társadalmi veszélyesség esetén végeznek.

Az angol jogban csaknem minden környezetkárosítás vagy -veszélyeztetés bűncselekménynek is minősül. E bűncselekmények körét a törvényi jog határozza meg. Ez utóbbi alól a *public nuisance* (közösség zavarása) jelent kivételt, amely a szokásjog (*common law*) szabályai szerint alakul. A *private nuisance* (egyén zavarása) tipikusan két szomszéd között valósul meg, ennek során egy magánszemélyt zavarnak a tulajdona vagy birtoka használatában. A *public nuisance* (közösség zavarása) esetén emberek egy csoportjának (*class of people*) élethez és egészséghez, valamint tulajdonhoz való jogának ésszerű élvezetét (*reasonable convenience and comfort*) sérti az elkövető jogellenes tevékenysége vagy mulasztása. Materiális kárnak kell fennállnia. A *public nuisance* extrakontraktuális polgári jogi felelősséget (*tort*) is keletkeztet, de bűncselekményként is értékelhető (*criminal offence*).

A környezetvédelmi bűncselekmények esetén általában *strict liability* (objektív felelősség) forog fenn, ami azt jelenti, hogy sem szándékosság (*intention*), sem gondatlanság (*recklessness*) nem szükséges a büntetőjogi felelősség megállapításához. Éppen ez a *strict liability* vezet ahhoz az angol joggyakorlathoz, hogy rendkívül ritkán alkalmaznak szabadságvesztést. Többnyire pénzbüntetés a kiszabott szankció. Ennek összege azonban sajátos praxisra utal: az első fokon kiszabott pénzbüntetések összegét a fellebbviteli bíróság

többnyire jóval – akár a negyedére is – csökkenteni szokta. Ez a gyakorlat az utóbbi néhány évben tendenciává vált. Így fordulhatott elő például, hogy míg a koronabíróság az *R v. Milford Haven Port Authority*-ügyben négymillió font pénzbüntetést alkalmazott, a fellebbviteli bíróság (*Court of Appeal*) ezt 750 ezerre csökkentette. A gyakorlatban tehát jócskán „megéri” fellebbezni. A jó ügyvéddel felszerelkezett környezetszennyező cégek igencsak lefáradhatnak a hátrányukból. A kiszabott pénzbüntetések a valóságban nem nagyon tartják vissza a környezetszennyező cégeket a hátrányos környezethasználatától. Ez inkább amolyan bekalkulált többletkiadás a vállalat részéről, ami hosszabb távon busásan megtérül.

A büntetési tétel attól függően változik, hogy milyen természetű zöldbűncselekményről van szó. Míg az alsóbíróságok a gyors és egyszerű, sommásnak tekinthető eljárásokra vannak berendezkedve, addig a koronabíróságokon a vádban foglaltak lassú és aprólékos elemzése folyik.

1. Környezetvédelmi engedély nélkül folytatott engedélyköteles környezethasználat, továbbá az engedélyben foglaltak be nem tartása, valamint *enforcement notice* (a hatóságnak az ügyfélhez címzett, az engedélyben foglaltak betartására irányuló felszólítása) és *suspension notice* (a hatóságnak az engedélyezett tevékenység felfüggesztésére irányuló felszólítása) be nem tartása esetén az alsóbíróságon maximum tizenkét hónap szabadságvesztést vagy/és legfeljebb ötvenezer font pénzbüntetést lehet alkalmazni. A koronabíróságon viszont már maximum öt év szabadságvesztést vagy/és korlátlan összegű pénzbüntetést lehet kiszabni.
2. A hatóság irányában kötelező tájékoztatás elmulasztása (feltéve, hogy nincs szó önhiba hiányáról), valamint környezetvédelmi engedélyezés során a hatóság számára szándékosan vagy gondatlanul hamis vagy megtévesztő információ szolgáltatása, továbbá a környezetvédelmi engedéllyel kapcsolatban valamely adatbázisba szándékosan hamis környezeti adat bevitel, és a környezetvédelmi engedélyezés kapcsán – megtévesztési szándékkal – okirat hamisítása vagy más, megtévesztésig hasonló okirat felhasználása esetén az alsóbíróságon a törvényben meghatározott pénzbüntetést lehet alkalmazni. A koronabíróságon maximum két év szabadságvesztést vagy/és korlátlan összegű pénzbüntetést lehet kiszabni.

A szabadságvesztés inkább csak ultima ratióként jön szóba. A pénzbüntetés elsődlegességéhez pedig az is hozzájárul, hogy a pénzbüntetés (*fine*) mellett akár az annak összegét jóval meghaladó költségterítést (*costs*) is előír a bíróság. Például a közelmúltban a hulladékgazdálkodási engedélyben foglaltak

megsértésével megvalósított hulladékgazdálkodás rendjének megsértéséért a staffordi alsóbíróság harminckétezer font pénzbüntetést szabott ki, de további hatvanezer font költségtérítést is megállapított. A Buncefield olajtároló telep 2005-ös felrobbanása a Richter-skálán 2,4-es erejű volt. A St Albans koronabíróság kilencmillió font pénzbüntetést és költségtérítést ítélt meg. Ehhez fontos látni, hogy a pénzbüntetéshez mindig tartozik egy költségtérítési összeg is. Tehát a környezetibűn-elkövetőnek nem elég a pénzbüntetéssel számolnia, hanem a költségtérítést is megítéli a büntetőbíró. Ez valószínűleg nem pusztán gyakori, hanem általános. A Buncefield olajtároló telep felrobbanása kapcsán – mint a legtöbb hasonló esetben – eltört a pénzbüntetés és költségtérítés összege ahhoz képest, hogy mintegy 750 millió fontot kellett helyreállításra kifizetni. Környezetvédelmi ügyekben a lehetséges polgári jogi következmények nagyobb preventív hatással bírnak, mint a büntetőjogi eszköztár lehetősége.

Természetesen a büntető igazságszolgáltatás több szempontot is mérlegel a büntetés kiszabásakor. Először lássuk az 1990. évi környezetvédelmi törvényt (*Environmental Protection Act; EPA*) 157. §-a szerinti felelősséget! A környezeti bűnt elkövető cégvezetők, képviselőre feljogosított alkalmazottak, felügyelőbizottsági tagok büntetőjogi felelősségre vonhatók. Továbbá ha a cég vagy más jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem felruházott szervezetek javára előny szerzését célozta vagy eredményezte az elkövetett zöldbűncselekmény, akkor például a céggel szemben is lehet büntetőjogi intézkedést alkalmazni. Erre többnyire sor is kerül. Mindenesetre nagyobb arányban, mint ahogy például a magyarországi jogalkalmazás szankcionálja a cégeket. De a környezetvédelmi törvény 158. §-a alapján még a nekik kölcsönt nyújtó pénzügyi intézmények (hitelintézetek és pénzügyi vállalkozások) is büntetőjogi felelősségre vonhatók, ha bebizonyosodik, hogy környezetellenesen instruálták a cégvezetést, illetve egyéb tevékenységük vagy mulasztásuk vezetett a környezeti bűncselekményhez. A magyarországi helyzet nem tükröz ennyire mélyreható felelőskeresést. A cégvezetők büntetőjogi felelősségének megállapítása is gyakran kérdéses. Ez utóbbi hezitációra láthatunk példát a kolontári vörössiszap-katasztrófa kapcsán indult büntetőeljárás során is.

A legtöbb cégvezetőnek azt tanácsolja az ügyvédje, hogy egyértelmű esetben ismerje be a bűncselekmény elkövetését, hiszen így enyhébb büntetésre számíthat. Magyarországon e tekintetben a védőügyvédi gyakorlat igencsak eltérő. Az angol környezetvédelmi büntetőjogban ez a legjelentősebb kérdés: az elkövető minél előbb beismeri a bűncselekmény elkövetését (*pleads guilty*), annál pozitívabb és vádlottbarátabb a büntető igazságszolgáltatás

hozzállása az ügyhöz. Továbbá mérlegelik a büntetés kiszabáskor a bűnösség (szándékosság, gondatlanság) fokát; valamint azt is, hogy a zöldbűncselekményt haszonszerzési céllal követték-e el. Arra is volt példa a közelmúltban, hogy egy cégvezető a haszonszerzési célját is bevallotta. Ez később jóval megemelte a büntetését, hiszen a bíróság csak az elkövetés beismerését értékeli pozitívan. A haszonszerzési cél beismerése nem javított, inkább rontott az elkövető helyzetén. Ez inkább védőügyvédi szakmai hiba folyamánya, amelyért a védőügyvédet fegyelmi felelősségre lehet vonni.

Fejlemények

Angliában a legtöbb környezeti bűncselekmény a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése kapcsán merül fel. Ez az utóbbi évek átlagában az összes zöldbűncselekmény mintegy hatvan százaléka. Mintegy 26 százalék a vízszennyezéssel megvalósított környezetkárosítás. A további 14 százalék levegőszennyezéssel megvalósított környezetkárosítás, orvhlászat, valamint más, kisebb arányban előforduló zöldbűncselekmény.

2000 és 2007 között a környezetvédelmi hatóság 16 ezer környezeti ügyben járt el, ezeknek csak nagyjából a fele volt büntetőügy. A másik felükben csak *caution* (figyelmeztetés) alkalmazására került sor. A *caution* egyfajta divertió, amely azonban szerepel az elkövető büntetőjogi előéletében. A *caution*ra később lehet hivatkozni más büntetőeljáráásban is. Mégis előszeretettel alkalmazzák az angol zöldbüntetőjogban (és nem csak a környezeti büntetőjogban).

Az angol környezetvédelmi büntetőjogi gyakorlatban legtöbbször a környezetvédelmi hatóság kezdeményez ugyan büntetőeljárást, de az utóbbi években – főleg vízszennyezéssel megvalósított környezetkárosítás miatt – magánszemélyek, civilszervezetek, valamint főleg a Fish Legal (korábbi nevén Anglers Conservation Association) nevű nonprofit szervezet kezdeményezett büntetőeljárást.

Jelentős szerepe van a 2002. évi, azóta módosított *Proceeds of Crime Act* törvénynek, azaz a bűncselekményekből származó jövedelmekről szóló törvénynek. Például 2010 júliusában a teesside-i alsóbíróság két cégvezetőt egyenként 124 393, illetve 110 000 font pénzbüntetésre ítélte, az összegeket tizenkét hónap alatt kellett befizetni. Ha elmaradt volna a befizetés, fejenként három-három év szabadságvesztést kellett volna letölteniük. Ehhez járult még a környezeti bűncselekmény, konkrétan az engedély nélküli hulladék-

gazdálkodás révén szerzett vagyon elkobzása. Mindezek a büntetések és intézkedések a *Proceeds of Crime Act* alapján lehetségesek. A cégvezetők beismerő vallomása itt is lerövidítette a büntetőeljárást, és egyúttal enyhítette az elkövetők büntetését.

Magyarországon még csak most van kialakulóban a súlyosabb környezeti bűncselekmények igazságszolgáltatási gyakorlata. Mindazonáltal az angol környezeti büntetőjogban rejlő jogalkalmazói lehetőségek hazánkban is adóttak. Igaz, az igazságszolgáltatás sokszor ódzkodik az alkalmazásuktól. Talán itt is a kolontári vörösiszap-tragédia hozhat áttörést, és szolgálhat esetjogként a későbbiekben. A jogesetek funkciója ma már legalább annyira releváns az angol jogban, mint a magyarban. A kazuisztika kötetlen kötőerejéről beszélhetünk. Magyarországon fő szabály szerint csak elvi bírósági határozattól és elvi bírósági döntéstől nem szabad eltérni. Illetve jogegységi eljárásnak van helye, ha a Kúria valamely ítélkező tanácsa jogkérdésben el kíván térni a Kúria másik ítélkező tanácsának elvi bírósági határozatként közzétett határozatától vagy közzétett elvi bírósági döntését.

Az angol precedensjog (*precedent law*) azonban a szokásjog talaján történő jogalkalmazásra vonatkozik. A magyarországi esetjogban a korábbi határozatokra történő hivatkozás az angol jogban a *case law* kategóriájába tartozik. Ez utóbbi nagyon hasonlóan működik az angol és a magyar jogban, de számos más ország jogában is. A *case law* a törvényi jogot (*statute law*) értelmezi, és segít az angol, a magyar és más jogok területén átvenni a jogalkalmazás korábbi eredményeit. A *case law* tehát jelen van az angol jogban és a magyar jogban is.

Üzleti érdek kontra környezeti érdek

Az angol környezetvédelmi büntetőjog főleg a cégekre van kiélezve. Ennek jeleit a gyakorlatból láthatjuk. Természetesen nem kizárólag gazdálkodó szervezetek vagy más cégek (például munkaközösségek) követhetnek el zöldbűncselekményt, de az angol jogban az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez fűződő érdek a profitorientáltan fungáló cégek kapcsán a legerősebb. Az angol környezetvédelmi büntetőjog érthetően azokat veszi célkeresztjébe, akik a leginkább tőkeerősek, hiszen a káros környezethasználat többnyire az ő üzleti köreikben fordul elő. Voltaképp „megvan a tarifája” annak, ha egy cég környezetkárosítást is bevállal a biztos profit reményében. A zöldgalléros bűnözés az angol üzleti életben elharapódzni látszik, de az igaz-

ságszolgáltatás a speciál- és a generálprevenció eszközeivel megkísérli felvenni vele a harcot.

A zöldgalléros bűnözés valójában csak a szándékosan vagy legalább gondatlanul megvalósított zöldbűncselekményekre érhető. A *strict liability* (objektív felelősség) alapján büntetőjogi felelősségre vontak nem annyira bűnözők, mint inkább jogellenességbe keveredő üzletemberek. Ők a disztributív igazságosság áldozatainak is tekinthetők. Például az Egyesült Államokban a hajózható vizek szennyezéséről szóló törvény (*Refuse Act*) kivételt enged a *mens rea* követelménye alól, és vétségnek (*misdemeanour*) – igaz, nem büntetnek (*felony*) – minősíti, ha az elkövető hajózható befogadó vízbe hulladékot juttat, valamint ha a befogadó partján úgy helyez el hulladékot, hogy az minden valószínűség szerint (a törvény szövege szerint *liably*) belekerülhet a vízbe, és akadályozhatja a hajózást. Ehhez a két elkövetési magatartáshoz a *Refuse Act* nem követeli meg a *mens rea* tehát a bűnösség bizonyítását.

Sajátos esete a környezetvédelmi büntetőjog üzletívé válásának a felszámolóbiztos és a csődgondnok zöldbüntetőjogi felelőssége.

1. Az angol környezetvédelmi törvény értelmében bűncselekményt valósít meg a felszámoló vagy a csődgondnok, ha zavarás (*statutory nuisance*) (például bűz, füst, por stb. révén megvalósított zavarás; vagy a 2005. évi szomszédjogi törvény [*Clean Neighbourhoods and Environment Act*] alapján akár fényhatással, rovarokkal megvalósított zavarás) esetén a helyi hatóság által kibocsátott magatartástól eltiltó határozatnak (*abatement notice*) nem tesz eleget.
2. Szintén megvalósíthat bűncselekményt, ha a környezetvédelmi törvény által előírt *duty of care* (elvárható gondosság) kötelezettségének nem tesz eleget. Mint szakmabelitől, a tőle elvárhatóság fokozottabb *duty of care*-t jelent.
3. Szintén a környezetvédelmi törvény szerint büntetendő, ha a felszámoló vagy csődgondnok jogellenesen végez vagy a környezetszennyezésről tudva engedélyez hulladékgazdálkodási tevékenységet. (A „végez” [*causes*] és a „tudva engedélyez” [*knowingly permits*] kifejezések fogalmi tisztázását lásd a következő fejezetben!)
4. A csődgondnok vagy felszámoló azzal is bűncselekményt követhet el, ha a környezetvédelmi engedélyezési szabályozás (*Environmental Permitting Regulations*) megsértésével, tehát jogellenesen végez vagy a környezetszennyezésről tudva engedélyez vizet szennyező, talajvízzel kapcsolatos vagy befogadóba történő vízkibocsátással kapcsolatos tevékenységet.

5. Szintén bűncselekményt valósíthat meg, ha a környezetvédelmi engedélyben foglaltakkal ellentétesen vagy esetleg a szükséges környezetvédelmi engedély nélkül folytat gazdasági tevékenységet.
6. További gyakran előforduló zöldbűncselekmény, amikor a csődgondnok vagy felszámoló az 1991-es vízgazdálkodásról szóló törvény (Water Industry Act) megsértésével, engedély nélkül folyékony hulladékot juttat ipari vagy mezőgazdasági területre.

A vádhatóság feladata, hogy bizonyítsa a felszámoló vagy csődgondnok tevékenysége/mulasztása és a bekövetkezett bűncselekmény közti kauzalitást. Mindezt pedig a felszámolónak vagy a csődgondnoknak a cégnél ténylegesen betöltött menedzsentfunkciójához kell mérni. Tehát a zöldbűncselekmény csak akkor valósulhat meg, ha a felszámolónak vagy csődgondnoknak a bűncselekmény megvalósításához szükséges tényleges irányítói hatalma volt.

A végez és a tudva engedélyez fogalmi tisztázása

A végez (*causes*) és a környezetszennyezésről tudva engedélyez (*knowingly permits*) kifejezések az angol jogban további értelmezésre szorulnak. A *causes*, azaz végez, okoz kifejezéssel kapcsolatban a következőket érdemes felhozni. A Lordok Házának döntése az 1972-es *Alphacell Ltd versus Woodward-ügyben* strict liabilityt konstruált. *Lord Wilberforce* kimondta, hogy a büntetőjogi felelősség megállapításához elegendő a vádlott cselekménye és a víz szennyezése közti ok-okozati összefüggés bizonyítása. Önmagában az ipari tevékenység végzése megalapozza, hogy a vádlott szándékosan járt el. Ez a magyar jogtudat és jogérzet szerint a hazai környezetvédelmi magánjogi veszélyes üzemi felelősség kvázi deliktualitásának (quasi ex delicto) büntetőjogi felelősségre történő kiterjesztését jelenti. Az angol környezetvédelmi büntetőjogban a hazai veszélyes üzemi felelősséghez hasonló zöldbüntetőjogi felelősség intézményének fennállására utal az 1998. évi *Empress Car Company (Abertillery) Ltd versus NRA-eset* is, amelyben *Lord Hoffmann* úgy fogalmazott, hogy csak üzemkörön kívüli és elháríthatatlan ok esetén mentesülhet a vádlott a büntetőjogi felelősség alól. Egy „extraordinary or abnormal event” ugyanis megtöri a kauzalitás láncolatát.

A *knowingly permits*, azaz „a környezetszennyezésről tudva engedélyez” kifejezéshez az 1975-ös *Price versus Cromack-eset* hozom fel. A *knowingly* kifejezés egyértelműen a *mens rea*, tehát a bűnösség bizonyítását kívánja

meg. Az ügyben szereplő farmer engedélyezte, hogy derítőtavat létesítsenek a telkén. Innen azonban hulladék szabadult el, amely a közeli folyóba került. A vád szerint ő okozta (*caused*) a bűncselekményt. Megállapították azonban, hogy ő csak engedélyezte a derítőtó létesítését, de az okozás (*causing*) fogalma rá nem vonatkozik. Ha *knowingly permitted* azaz „a környezetszennyezésről tudva engedélyezte” szerepelt volna a vádban, akkor meg lehetett volna állapítani a farmer környezeti büntetőjogi felelősségét. Így azonban nem lehetett elmarasztalni.

A joggyakorlat buktatói

Környezetvédelmi bűncselekményre nem lehet biztosítást kötni. Tehát zöld-bűncselekményért kiszabott pénzbüntetést nem térít meg egyetlen angol biztosító sem. Lehet azonban biztosítást kötni a büntetőeljárás során ellátott védői tevékenység munkadíjára és készkiadásaira. Ezt az üzletemberek többnyire meg is teszik, hiszen az anyagi érdekeik egyértelműen ezt indokolják.

Gyakori eset, hogy több érintett cég közül az ügyész nem a valóban érintett céget nevezi meg. Ekkor egy jó ügyvéd időt nyerhet ügyfelének, mivel az egész eljárást előlről kell kezdeni.

Mindenekelőtt a jogszabályban meghatározott exkulpációs okok vezetnek a vádlott felmentéséhez. A vádló ezeket a gyakorlatban többnyire nem veszi figyelembe: az ügyvédek dolga az exkulpációs okok felsorakoztatása. Például a környezetvédelmi törvény 33. §-ának (7) bekezdése értelmében a vádlott jogellenes hulladékgazdálkodási tevékenység esetén bizonyíthatja, hogy ésszerű elővigyázatossággal (*reasonable precautions*), valamint a vádlottól elvárható figyelemmel és körültekintéssel (*due diligence*) járt el. A bűnösség azonban nem minden környezeti bűncselekmény fogalmi alkatrésze. Büntethetőséget kizáró ok a végszükség, ha az emberi élet és egészség (*human life and health*) védelmét jelenti, és a vádlott minden ésszerűen megvalósítható (*reasonably practicable*) módon törekedett a szennyezés minimalizálására; továbbá a lehető legrövidebb időn belül informálta a szennyezésről a környezetvédelmi hatóságot. A környezetvédelmi engedélyezési szabályozás 40. pontja az előzőhöz hasonlóan büntethetőséget kizáró oknak tekinti a végszükségben a befogadóba végzett szennyvízbevezetést, illetve az így megvalósított környezetszennyezésről tudva elkövetett engedélyezést. Továbbá ez a „végszükségsszabály” vonatkozik a vízjogi engedélyben foglaltaknak nem megfelelő cselekményre; a tévesre vagy valamilyen magatartástól való tartózkodásra kötelező közigazgatási

határozatban foglaltak be nem tartására; a tevékenység felfüggesztésére vonatkozó határozat be nem tartására; hulladéklerakó bezárására vagy bányászati tevékenység megszüntetésére vonatkozó határozat be nem tartására.

Az 1990. évi környezetvédelmi törvény 80. §-ának (7) bekezdése alapján ipari vagy kereskedelmi célra használt területről kiinduló zavarás (*statutory nuisance*) esetén az elkövető büntetőjogi értelemben nem büntethető, ha bizonyítja, hogy az elérhető legjobb technikát alkalmazta a környezetre gyakorolt hatás mérséklése érdekében. A környezetvédelmi törvény 78M §-ának (2) bekezdése értelmében, amennyiben a szennyező nem tesz eleget a helyreállításra kötelező határozatban foglaltaknak, akkor mentesülhet a büntetőjogi felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a szennyezést vele közösen elkövető másik személy nem akarta vagy nem tudta kifizetni a helyreállítás rá jutó költségeit.

A felsorolt védekezési lehetőségeket a törvényi jog (*statute law*) kínálja fel. Az angol környezeti büntetőjogban azonban a szokásjog alapján is védekezhet a vádlott. A leggyakrabban szokásjogi alapon azzal védekeznek, hogy előre nem látható, rendkívüli és kivételes természeti esemény idézte elő a környezetszennyezést (*the natural event was so extraordinary and exceptional as to be unforeseeable*).

A joggyakorlat legfőbb buktatói az angol jogban is – akárcsak a többi demokratikus jogállamban – a környezetileg szennyezett területek, és főleg azok adásvétele. Ha a szennyezést ténylegesen megvalósító korábbi tulajdonost nem lehet felelősségre vonni, mert például nem találják, akkor az új tulajdonos vagy használó felszólítást (*remediation notice*) kaphat a hatóságtól, hogy állítsa helyre a terület eredeti környezeti állapotát, szüntesse meg a szennyezést. Ha ennek nem tesz eleget, a környezetvédelmi törvény IIA része értelmében már büntetőjogi felelőssége is fennáll. Az angol joggyakorlatban sokan próbálják letagadni, hogy tudtak volna a szennyezésről. Már csak azért is, mert így a korábbi tulajdonos és a jelenlegi tulajdonos polgári jogilag egyetemlegesen felelős a szennyezés megszüntetéséért. Adásvétel megkötése előtt érdemes a helyi önkormányzatnál – vagy különleges terület esetén a környezetvédelmi hatóságnál – tájékozódni, hogy mely területeket minősítették szennyezettnek. Ezt azonban célszerűbb egy környezetvédelmi vizsgálattal foglalkozó magáncégre bízni. Egy erre szakosodott cég úgynevezett *environmental search report* keretében minden, a megvásárlandó területen végzett környezetszennyező magatartást feltár, és ezzel az új vevő még idejében elkerülhet számos váratlan polgári jogi és esetleg büntetőjogi felelősségre vonást.

Hasonlóan egy *environmental search report* mentheti meg az új vevőt attól, hogy az előző tulajdonos által egy közeli befogadóba bocsátott szennye-

zés miatt öt vonják felelősségre. Például a kocsimosás után egy közeli vízfolyásba bocsátott szennyvíz miatt, vagy egyszerűen a kertben használt permetlé befogadóba vezetése miatt. Az új vevőt megvádolhatják, hogy – a *knowingly permitted* magatartással – tudva engedélyezte a szennyezés folytatását. A környezetvédelmi hatóság az adott terület (telek) kapcsán korábban kibocsátott környezetvédelmi engedélyekről és foganatosított környezetvédelmi hatósági intézkedésekről felvilágosítással szolgál. Így az *environmental search report* ezt is tartalmazza.

Az angol környezetvédelmijog-használat alapvetően a jogban és környezet-tudományokban járatos szakemberek vállára rakja az ügyfél terheit. Míg a legtöbb európai jogállamban a hangsúly mindinkább abba az irányba tolódik, hogy a lakosság individuális jogértelmezési képességét kell fejleszteni, addig az angol jog útvesztőiben – és kiváltképp így van ez az angol környezetjogban – a környezetvédelmi biztosítószervezetek, az *environmental search reportok* készítésére szakosodott magáncégek, valamint a környezetvédelmi jogszabályokban jártas ügyvédek nélkül egy magánszemély aligha tud tájékozódni.

Összegzés

Az angol környezetvédelmi büntetőjog dogmatikája nem vagy alig változott az utóbbi években. Az angol jogdogmatikát egyéb területeken sem a gyors irányváltások jellemzik. A környezeti büntetőjog gyakorlata azonban mutat módosulásokat. A környezetvédelmi büntetőjogi tényállások többnyire a törvényi jogban kapnak helyet, és csak elvétve találunk zöldbüntetőjogi tényállást a szokásjogban. A *public nuisance* a leggyakrabban előforduló, a szokásjogban szabályozott zöldbűncselekmény.

A bíróságok szociális, ökológiai érzékenységét jelzi a büntetékiszabási gyakorlat során a korábban megszokottnál enyhébb vagy súlyosabb büntetések alkalmazása. Az angol környezetvédelmi büntetőjog területén a bíróságok társadalomalakító és környezettudatoságot fejlesztő funkciót töltenek be. A lakosság környezetvédelmi attitűdje nagyban függ a bíróságok gyakorlatától. A zöldgalléros bűnözésnek az üzleti szférából történő kiszorítása az angol jogban elsősorban az igazságszolgáltatás speciál- és generálprevenzív hatékonyságának függvénye.

Az angol környezetvédelmi büntetőjog friss gyakorlata az elméleti szakemberek és a gyakorló jogászok számára egyaránt nyújthat tájékoztatást.